

Eduskunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtion koulukodin lausunto koskien HE 149/2025 vp laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Valtion koulukodit keskittyy lausunnossaan hallituksen esitykseen 149/2025 sisältyviin ehdotuksiin erityistä huolenpitoa, kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskien sekä lakia Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta.

Lausunnon johdannoksi kuvaus Valtion koulukodeista ja nykyisestä toimintaympäristöstä.

Valtion koulukodit on virastona nuori, vasta noin 12-vuotias. Valtion koulukoteja on sitä vastoin ollut Suomessa yli sadan vuoden ajan. Valtion koulukodit toimivat itsenäisinä yksikköinä ennen niiden hallinnollista yhdistämistä vuonna 2014. Laki Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä on säädetty vuonna 2010, ennen valtion koulukotien yhteistä hallintoa. Edellä mainitussa laissa on määritelty valtion koulukodeille sijaishuollon viimesijainen tehtävä: *"Valtion koulukodeissa annetaan kasvatusta, hoitoa ja perusopetusta ja siihen liittyvää muuta opetusta sellaisille lastensuojelulain perusteella sijais- tai jälkihuoltoon sijoitetuille lapsille ja nuorille, joita ei voida tarkoituksenmukaisesti kasvattaa ja hoitaa muussa lastensuojeluyksikössä ja jotka eivät sairautensa vuoksi tarvitse muualla annettavaa hoitoa."*

Valtion koulukodit käsittää nykyään viisi koulukotiyksikköä Vihdissä, Kouvolassa, Mikkeliissä, Pietarsaaressa ja Limingassa. Valtion koulukodilla on kaikkiaan 29 asuinyksikköä, joista 16 tarjoaa erityistä huolenpitoa ja 13 on vaativan tason laitospalvelua tarjoavia yksiköitä. Valtion koulukodin asuinyksiköt muodostavat

muutaman prosentin osuuden kaikista Suomen lastensuojelulaitosten asuinyksiköistä.

Valtion koulukodin yhteisen hallinnon aikana, vuodesta 2014, yksiköiden palveluvalikoima on vähitellen muuttunut kevyemmän tason palveluista vahvempaan suuntaan. Vielä muutama vuosi sitten Valtion koulukodit tarjosi erityistason laitospalvelua ja jälkihuoltoa. Tänä vuonna Valtion koulukodit muuttaa edelleen vaativan tason asuinyksiköitä erityistä huolenpitoa tarjoaviksi asuinyksiköiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että lain tarkoittama viimesijaisuus alkaa toteutua Valtion koulukodin toiminnassa.

Erityisen haastavasti käyttäytyvien, vakavaa väkivaltaa toistuvasti käyttävien lasten laitossijoitukset ovat haastavia nykyisille lastensuojelulaitoksille. Monia tällaisia lapsia koskettaa kokemus ”poislähtämisen kulttuurista” eli lasten sijoitukset päättyvät (usein nopeastikin) lastensuojelulaitoksen todetessa, ettei lapsi sovellu ko. yksikön palveluun. Valtion koulukodit muutti omaa toimintastrategiaansa noin puolitoista vuotta sitten tavoitteenaan toteuttaa lain asettama viimesijaisuuden velvoite ja tarjota aina paikka koulukotisijoituksen tarpeessa olevalle lapselle. Tätä muutosta on tehty tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueiden ja Helsingin lastensuojelusosiaalityöntekijöiden kanssa.

Palvelukyvyn nosto kaikkein vaativimpien sijoitusten osalta on vaatinut useita toimenpiteitä; Lisähenkilöstöä, asuinyksiköiden lasten paikkaluvun laskemista, vartiointipalveluiden hankkimista, henkilöstön lisäkouluttamista, lastensuojelutyön johtamisen ja asiakaspaikkaohjauksen uudistamista. Kaikkein vaativimmissa tapauksissa olemme räätälöineet palvelun täysin yksilöllisesti lapsen ja muiden turvallisuuden varmistamiseksi. Räätälöidyt palvelut ovat hinnakkaita ja vaikeita toteuttaa nykyisenkaltaisessa toimintaympäristössä.

Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys 149/2025 on todella tarpeellinen askel kohentaa lastensuojelun sijaishuollon toimivuutta. Katsomme myös esityksen selkeyttävän Valtion koulukodit hallinnollista asemaa ja yhteiskunnallista tehtävää.

ERITYINEN HUOLENPITO (60 a-c §)

On tärkeää, että erityinen huolenpito muuttuisi laissa rajoitustoimenpiteestä hoidolliseksi jaksoksi. Yhtä tärkeää on jakson pidentäminen nykyisestä maksimista 90 vuorokaudesta 180 vuorokauteen.

Valtion koulukodit on viime vuodet tarjonnut ehdottoman valtaosan erityisen huolenpidon palveluista. Erityiseen huolenpitoon sijoitetuista lapsista kolmannes tulee sijoitetuksi erityiseen huolenpitoon toista tai useammatta kertaa. Vuosittain olemme tavanneet lapsia, joilla on meneillään jopa kuudes erityisen huolenpidon jakso.

Valtion koulukodit näkee, että erityisen huolenpidon jakson pidetessä palvelun sisältöä ja hoidollisuutta tulee kehittää. Valtion koulukodit on jo käynnistänyt oman erityisen huolenpidon palvelun laadullisen kehittämisen.

KUNTOUTTAVA SULJETTU LAITOSPALVELU (49 a-e §)

Valtion koulukodit näkee uudelle suunnitellulle kuntouttavalle suljetulle laitospalvelulle selvän tarpeen.

Valtion koulukodit esittää omana näkemyksenään, että kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskevaa säätelyä selkeytettäisiin vielä suunnitellusta. Valtion koulukodin mielestä selkeyttä toisi, että alaikäraja palveluun olisi selkeä eli 12 vuotta. Tätä nuoremmalle lapselle palvelun toteuttaminen yhdessä vanhempien lasten seassa ei mielestämme ole turvallisesti mahdollista.

Edelleen toivoisimme selkeämpää ohjausmallia, kuinka lapsi tulee sijoitetuksi kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun. Päätöksenteon tulisi mielestämme erota muista lastensuojelutoimenpiteistä päättämisestä palvelun luonteen takia. Valtion koulukodit näkee mahdollisena, että lasten päätyminen kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun on epätasaista ja epäyhtenäistä, jos päätöksenteko jää kunkin hyvinvointialueen ja Helsingin yksittäisille sosiaalityöntekijöille päätettäväksi (vaikka prosessiin kuuluu moniammatillinen tuki).

Edelleen Valtion koulukodit katsoo, että laissa tulisi selkeämmin säätää, miten lapsen sijoitusta arvioidaan kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa ja kuinka lapsi saa valittaa tai vaatia oikaisua häntä koskevista päätöksistä. Voiko sama lapsen

asioista vastaava sosiaalityöntekijä valvoo lapsen edun toteutumista kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa, kun on myös ollut itse päätöksentekijä sinne sijoittamisessa, on mielestämme arviointia vaativa seikka.

Valtion koulukodille/Valtion lastensuojelulaitokselle ollaan kirjaamassa lakiin velvoite tuottaa kuntouttavaa suljettua laitospalvelua. Olemme läpi valmistelun tuoneet esiin, että kuntouttava suljettu laitospalvelu tulee rahoittaa valtion budjetista. Vuosittainen kustannus on arvioitu olevan noin 10-12 miljoonaa euroa. Näemme, että kuntouttavan suljetun laitospalvelun myyminen hyvinvointialueille ja Helsingille, uhkaa toimintaa monin tavoin. Hyvinvointialueet ja Helsinki voivat taloudellisista ja muista syistä käyttää palvelua epäyhtenäisten kriteerien kautta, jolloin lasten mahdollisuus päästä palveluun vaihtelee alueellisesti. Tällä voi olla yhteiskunnallisesti merkittäviä vaikutuksia. Todetaan myös, että mikäli jokin hyvinvointialue tai Helsinki alkaisi tuottaa kuntouttavaa suljettua laitospalvelua eikä Valtion lastensuojelulaitoksen tuottamalle palvelulle olisi enää kysyntää, miten velvoittavuus ilman budjettia voisi toimia.

Ei voi olla myöskään oikein, että yksi valtion virasto kantaa taloudellista riskiä tällaisen palvelun tuottamisvelvoitteen vuoksi. Riskinhallinta voi johtaa laadun kannalta epätarkoituksenmukaisiin ratkaisuihin mm. määräaikaisten virkasuhteiden ja siten henkilöstön vaihtuvuus.

Valtion koulukodit näkee, että kuntouttava suljettu laitospalvelu edellyttää turvallisuusasioihin perehtynyttä osaavaa henkilökuntaa. Hallituksen esityksestä puuttuu säätely aiheesta. Valtion koulukodin näkemys on, että epätasalaatuisten ostopalveluvartioiden sijaan olisi lapsen edun mukaista käyttää asianmukaisesti koulutettua virkahenkilökuntaa turvallisuuteen liittyvissä tehtävissä. Heidän koulutukseensa ja lasten kohtaamistaitoihinsa pystyisi nykyistä paremmin vaikuttamaan vaihtelevien ostopalveluvartioiden sijaan. Valtion koulukodit ei toivo kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun vartijoita, ei ostopalveluna eikä virkahenkilökuntana, vaan turvallisuusasioihin perehtynyttä henkilöstöä, joiden toimivalta olisi laissa säädeltyä.

LAKI VALTION LASTENSUOJELULAITOKSESTA JA SEN YHTEYDESSÄ TOIMIVASTA KOULUSTA

Valtion koulukodit toteaa, että viraston nimen muuttuminen nähdään tervetulleena. Nimenmuutos tulee aiheuttamaan jonkin verran ylimääräistä työtä ja kustannuksia ensimmäisen vuoden aikana.

Esitetty laki selkeyttää monia asioita viraston hallinnossa (johtokunnan tehtävän rajaamiseen kouluasioihin, THL:n rooli). Sitä on pidettävä erittäin toivottavana kehityssuuntana. Viimeisten kahden vuoden aikana on käynyt selväksi, että Valtion koulukotia koskevat epäselvät hallinnolliset rakenteet ovat altistaneet erilaisten virheiden toteutumiselle hallinnollisen selkeyden ja läpinäkyvyyden puuttuessa.

Valtion koulukodit olisi toivonut vielä selkeämpää säätelyä hoito- ja kasvatushenkilökunnan kelpoisuusvaatimuksista kuin mitä nyt on esitetty lain 17 §:ssä palveluyksiköiden henkilöstön kelpoisuusvaatimuksissa. Lastensuojelun sijaishuoltoa valvovat tahot ovat vuosien ajan antaneet ristiriitaisia tulkintoja siitä, minkä alan tutkinnot ovat soveltuvia hoito- ja kasvatustehtävissä. On selvää, että sosionomi AMK ja sairaanhoitaja AMK ovat soveltuvia tutkintoja. Mutta epäselvyyttä on ilmennyt yhteisöpedagogi AMK tutkinnosta sekä joistakin muista kuten kasvatustieteen kandidaatin tutkinnosta. Olemme esittäneet käsityksenämme, että Valtion lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatus- ja muun henkilöstön kelpoisuudesta olisi syytä säätää tyhjentävästi asetuksen tasoisesti.

Valtion lastensuojelulaitoksen johtajan viran määräaikaisuus nähdään linjakkaana suhteessa valtionhallinnon monien muiden johtajavirkojen määräaikaistavain. Valtion lastensuojelulaitoksen johtaja ei tee virkatehtävissään yhtäkään yksittäistä lasta koskevaa päätöstä, vaan vastaa viraston kaikista toimialoista vankilan perheosastosta, koulutoiminnasta ja valtiollisesta lastensuojelupalvelusta, johon jatkossa siis mahdollisesti kuuluisi kuntouttava suljettu laitospalvelu. Tehtävän hoidossa on kyse ensisijaisesti johtamistehtävästä, jossa korostuu monialainen viranomaisyhteistyö. Valtion koulukodit katsoo, että on tärkeää, että viraston johtajalta edellytetään soveltuvaa korkeakoulututkintoa, kuten tähänkin asti, yhden rajatun tutkinnon sijaan.

Valtion koulukodit haluaa lopuksi ilmaista, että hallituksen esityksessä 149/2025vp esitettyjä uudistuksia tarvitaan kipeästi pienen, mutta todella haavoittuvassa asemassa olevien lasten lastensuojelutehtävän hoitoon. Mitä pidemmälle lain voimaantulo menee, sitä pidemmälle menee pidempien erityisen huolenpidon jaksojen suunnittelu, kehittäminen ja lopulta toteutus kuin myös kuntouttavan suljetun laitospalvelun tosiasiallinen toiminnan aloitus.

Kaisa Tammi, valtion lastensuojeluyksiköiden johtaja ma.

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This document contains 5 pages before this page
Dokumentet inneholder 5 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 5 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 5 sider før denne side

Detta dokument innehåller 5 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende